

Některé základní historické názvy a slovní výrazy používané ve středověké Kutné Hoře při dolování a mincování

anklopěj, klepačdůlní zaměstnanec, který tlukotem na železo oznamoval horníkům v dole začátek i konec šichty, pracovní směny	
arčlendr, flek, kůže	hornická kožená zástěra, která chránila horníka proti vodě i oděrkům, položená pod hýždě se též používala při sklouzávání po úklonných šachtách dolů
auspejt	čistý výnos, zisk
barchan	bavlněná látka s rozčesaným tlustým útkem / název pro speciální kadlub, ušitý z této látky ve tvaru sáčku s přihrádkami a sloužící k odlévání stříbrných prutů v mincovně
cán	prut, tyč mincovního stříbra
cech	důl nebo skupina dolů jako báňský majetek / pořádek, bratrstvo, společenská organizace různých profesí (havířský, hašplířský, uhlířský, hutnický, trejbířský, mincířský, pregéřský ad.)
cimra	výdřeva
cimrknecht	sedátko z řemenů, ve kterém se havíři někdy spouštěli do dolů
cimrman	důlní tesař, který měl na starosti výdřevu, žebříky stavbu trejvů atp.
cizura	odstřížek vzniklý při stříhání mincovního plátku stříhačem ve šmitně (mincířské kovárně)
couk, cuk	pásmo, žilné pásmo, žíla
čelba, ort	čelo chodbice, kde se rubalo, chodbice- štola
černá měď	měď ještě nečištěná, s příměsemi stříbra a dalších kovů
červená měď	tzv. šplejsováná, čištěná měď používaná v mincovně
dílo	práce, činnost
dolovina	důlní dříví, kulatina nebo tyčovina
drnovka, drnová voda	povrchová voda
durslák	překop, propojení dvou šachet jejich zkřížením
dýmák	pomocní pracovník v hutích a mincovně obsluhující měchy
erckaufěř	kupec, vykupující vytěženou rudu od jednotlivých havířů nebo těžařstev na rudném trhu. Obvykle byli erckaufěři i majiteli hutí, ve kterých se prováděla tavba rudy na surové stříbro
fajn	mincovní slitina vzniklá smícháním určeného množství roztaveného čistého stříbra a mědi, z níž se lily cány
farfule	střížky stříhané ve šmitně stříhačem, čtverhranné kusy mincovního stříbra nastříhané z roztepaného cánu
fársachta	stoupací část šachty, lezná jáma
fárt, fort	důlní žebřík
faul, foul	hnilobné výpary a plyny v dole
fejl	proud vody
fejlovat, félovat	čerpat, těžít vodu
flek	hornická kožená zástěra
fofr	důlní větrák, ventilátor
foršus	záloha na plat
frátová voda	důlní voda
fudrýř	dělník u dopravy rudy, vozač
gvardejn	prubíř, pruběř v mincovně
gysa, gosa, gyskomora	slévárna mincovního kovu v mincovně
gysěř	slévač, který sléval roztavené čisté stříbro s podílem roztavené červené mědi na tzv. fajn a vléval jej do barchánů
halda	hromada jaloviny vyvezené z dolu, nebo strusky
handštán, hanštán	ukázkový kus rudy, pávovaná část dolu
hašpl	vrátek, rumpál na ruční pohon na dopravu menších nákladů z podzemí
hašplíř	dělník obsluhující hašpl, otáčel klikou hašplu
hašplířská kůže	menší měch, ve kterém se vytahovala narubaná ruda hašplem
hejič	kontrolor mincovního polotovaru v mincovně
hert	pec na rafinaci stříbra, hertový, hertovní, hertové stříbro, surové stříbro ještě s příměsemi, které šlo z hutí do mincovny

Některé základní historické názvy a slovní výrazy používané ve středověké Kutné Hoře při dolování a mincování

hnací pec	sháněcí pec, okrouhlá plamenná pec k oddělování stříbra od olova okysličením olova na klejt
hofmistr	právce horního revíru
hora	dolové pole, důlní revír, doly
hormistr	právce dolu, vedoucí úředník těžářstva
hornice	hornická kytle, oděv
horník	původně jen majitel dolu, nebo důlního podílu, potom každý, kdo byl činný nebo zaměstnaný u dolu
Horník	měšťan Kutné Hory
horní regal	právo panovníka na výhradní dispozici s ložisky drahých kovů
hřivna	jednotka váhy drahých kovů, zhruba kolem čtvrt kg (česká, pražská 253-257 g, vídeňská 280,6 g, erfurtská kolem 235 g) - jednotka peněžní (původně se z hřivny vybíjela kopa, tj. 60 grošů)
chlapec	pachole, nejmladší hornický pomocník, něco jako učeň
jáma	svislé důlní dílo, šachta
kadlub	slévací forma
kahanec, kahan	havířská lampa
kaňk	rudní žíla
kapela, kapelka	mistička (keramická nebo z popelu), používaná při afinaci stříbra v mincovně nebo k nabírání roztaveného kovu k provedení průby v průbovně
kavna	šachetní budova nad ohlubní šachty, v níž se horníci shromažďovali a odkládali nářadí
kernárna	dílna, v níž se čistila a granulovala měď pro mincovnu
kerněř	měďák, hutník pracující v kernárně
klabovat	omazávat dřevěné komíny a vřdřevu hlínou, aby nepropouštěly „falešný tah“ a aby byly chráněny před ohněm
klaupťoš	přebírací stůl v úpravě rudy
klaznovat	vybírat, třídit a oddělovat rudu od špatné a jaloviny
klopačka	konstrukce podobná zvonici, s dřevěným ozvučným prkénkem, na které anklopěř tloukl paličkou a tak ohlašoval začátek nebo konec směny
klufty	pubířské kleště, kterými se uchopovaly testovací misky-kapelky
kňoury	drátkové stříbro
kocábka	truhla, ve které se vozila ruda v dole
kolotoč	přebírací stůl na rudu otočný
komín	svislé nebo velmi strmé důlní dílo, ražené zpravidla mezi dvěma patry, sloužilo k větrání, dopravě nebo sypání rubaniny a k lezení
kouty	zbytky, smetené po odvezení rud, výnos sloužil k podpoře chudých, sešlých a nemocných horníků a k udržování kostelů
kovadlo	mohutná kovadlina
kovkop	havíř v rudných dolech
kože, kůže	měch z volských kůží, kterými se rubanina a voda dopravovala na povrch
královský lán	část dolového pole přiměřená králi při propůjčování dolu těžářstvu
kuks	kukus, tál - podíl dolu, 1/128 část důlního majetku
kunst	vodotěžný stroj
kunstmajstr	stavitel vodotěžných strojů
kvečamr	kladivo, kterým se vyrovnávali mincovní plíšky
kvečíř	mincíř, který ve šmitně vyrovnával stříbrné mincovní plíšky
kvečovací kleště	kleště ve kterých se přidržoval sloupek mincovních plíšků při kvečování několika plíšků najednou
kvečování	srovnávání plochy stříbrných mincovních plíšků poklepem kladiva
kytle, perkytle	tradiční oděv horníků i mincířů, různé dlouhá plátěná halena s kapucí, pracovní byla nezdobená, ke slavnostním příležitostem se nosila perkytle s vyšívanými pásy

Některé základní historické názvy a slovní výrazy používané ve středověké Kutné Hoře při dolování a mincování

lán	nejmenší základní jednotka propůjčovaného důlního pole (7 x 7 láter, necelých 14 x 14 m)
látro (horní)	délková míra asi 2 m
latroch	komín, šachtice, místy doplněná bedněním omazaným hlínou, kudy se odváděl z dolu kouř z tzv. sázení ohně
latrošník	zaměstnanec, který kontroloval a udržoval latrochy
lénhavíř	drobný těžař, držitel druhotné propůjčky
lénšaft	druhotná propůjčka, pronájem, léno
lezení	fárání v dole, do dolu i z dolu
lezna	lezné oddělení šachty
lichtloch, litloch	světlík, větrací šachta
loket	délková míra, pražský 59,14 - 59,23 cm, vídeňský 77,76 cm
lorýrna	bělírna, místnost, kde se mincovní plíšky bělily vyvařováním v roztoku vinného kamene
lorýři	běličí, zaměstnanci mincovny, kteří bělili mincovní plíšky
lozuňk	objemová míra (15,7 m ³ vody)
luftšašpl	vzduchový vrátek na odvětrávání dolu
lůn	plat, mzda
lůnhavíř	havíř pracující za denní (časovou) mzdu
lutna	větračka, vzduchové potrubí ze dřeva o velkém průměru, omazané hlínou
mince	peníz - označení mincovny jako výrobní i úřadu, budova mincovny
minckomora	mincovna
mincmistr	právce mincovny, nejvyšší mincmistr - zemský úředník, který řídil a spravoval všechny mincovny a celé hornictví v zemi
mlátek	hornické kladivo na obou stranách ploché, užívané se želízkiem
močidlo	žumpa, žump, jímka na vodu na nárazišti šachty
náklad	finanční prostředky potřebné k provozu dolu
nákladnický	těžařský
nákladník	těžař, kverk - finančník, který půjčuje těžařům peníze na provoz dolu
necičky, tročky	dřevěné korýtko pro ruční odklizení rubaniny používané v dolech, v hutích používané pro přenášení přísad